

רקפת מצויה - צמח חודש כסלו תשע"ז

רקפת מצויה - צמח חודש כסלו תשע"ז

כתב: ורד שיר

=====

רקפת מצויה *Cyclamen persicum* הינה גיאופיט ממשפחת הרקפתיים הגדלה במגוון טיפוסי סלע וקרקע ובמיוחד על סלעים ובקרבתם בכל חבל ההר הים-תיכוני, אך גם במישור החוף על גבי כורכר וחולות, לרוב בתנאי צל חלקי.

משפחת הרקפתיים מונה 53 סוגים. בסוג **רקפת** ישנם 23 מינים, רובם גדלים בבר בארופה ובמזרח התיכון, שני מינים גדלים בישראל והם **רקפת יונית** הגדלה בצפון הגולן ובהר מירון ו**רקפת מצויה** הנפוצה ברחבי הארץ. שמו המדעי של הסוג משמעו מעגלי או מחזורי (ציקלי) והוא כנראה בא לתאר את הלקטי מרבית מיני הרקפת העטופים ע"י סלילים של עוקץ הפרי. תכונה זו איננה קיימת בדרך כלל ב**רקפת מצויה** אך ניתן למצוא אותה ב**רקפת יונית**. שם הסוג בעברית כנראה נלקח משפות שמיות אחרות ארמית וערבית ואיננו מופיע במקורותינו. שם המין המדעי מקורו בטעות של מתאר המין למדע שחשב שמקורו של המין בפרס, אך מין זה איננו גדל כלל בפרס. תחום תפוצתה הוא מסוריה וירדן במזרח ועד יוון במערב. שם המין בעברית מתאר את המצאותו הרחבה של המין בישראל.

אבר האגירה של הרקפת הוא פקעת כדורית פחוסה היכולה להגיע לקוטר של כ 20 ס"מ ויותר. הפקעת מכילה חומר רעיל מאוד הקרוי ציקלמין (על פי שמה המדעי של הרקפת). עלי הרקפת יוצאים מהפקעת אחד אחד על גבי גבעולים קצרים, העלים בשרניים במקצת, אליפטיים בצורתם הכללית ודמויי לב בבסיסם. על העלים מופיעים ציורים שונים בצבע לבן כסוף. הציור על העלים של פרט יחיד זהה, אך הציורים על עלי פרטים שונים שונה.

רקפת מצויה. צילם: שיר ורד ©
מימין - בתוך הסלע יש שתי פקעות של רקפת, בכל אחת דגם אחר של הציור על העלים
משמאל - פרט בוגר ובו עשרות פרחים, כל אחד על עוקץ נפרד
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

הפרחים יוצאים גם הם אחד אחד על גבי גבעולים זקופים שהם עוקצי הפרח. ראשו של כל עוקץ נוטה בקשת כלפי מטה כך שפתח הכותרת מופנה כלפי מטה. לכל פרח חמישה עלי גביע קצרים ומאוחים בחציים. ניתן לראות את עלי הגביע בקלות בשלב הניצן לפני פתיחת הכותרת או לאחר נבילתה כאשר הם עוטפים את ההלקט. לפרח 5 עלי כותרת הכפופים לאחור ונוטים כלפי מעלה (בכוון ההפוך ליתר חלקי הפרח), 5 אבקנים ועמוד עלי אחד בעל צלקת יחידה. המבנה היחודי של התפרחת הכפופה כלפי מטה והכותרת ההפוכה ונוטה כלפי מעלה מגינים על האבקנים ועמוד העלי מפני הגשמים העזים היורדים בתקופת פריחתה, אך שומרים על אפקט הפרסומת של הכותרת הבולטת כלפי מעלה. בניגוד למרבית מיני הרקפת המואבקים ע"י דבורים גדולות בדרך של רטט המשחרר אבקה מהמאבקים (Buzz pollination), דרך האבקה זו נדירה ב**רקפת מצויה**. רחלי שוורץ-צחור מצאה שהמאביק העיקרי והיעיל ביותר הוא עש קטן הניזון מהאבקה, מזדווג ומטיל ביצים בפרחי הרקפת. אליו נוספים עוד חרקים קטנים שאינם ספציפיים המבקרים בפרחים, כמו זבובי רחף קטנים, תריפסים ודבורים זעירות. הפרי הוא הלקט כדורי. עוקץ הפרי מתארך כלפי מטה ותוקע את הפרי בקרקע או בסדקים שבין הסלעים.

רקפת מצויה. צילם: שיר ורד ©
מימין - עלי הגביע בשלב הניצן או לאחר נבילת הכותרת
משמאל - עוקץ הפרי מתארך כלפי מטה
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

תקופת הפריחה של הרקפת ארוכה והיא נמשכת מאוקטובר ועד אפריל. גם תקופת פריחתו של פרט בוגר בעל עשרות פרחים יכולה להמשך מספר חודשים. בארץ ישנם שני אקוטיפים, האקוטיפ הנפוץ מוציא תחילה עלים ורק לאחר מספר שבועות מוציא את עמודי הפריחה. באזורי הספר וכן במצוקים דרומיים בחבל הים תיכוני גדל אקוטיפ נוסף שבו יוצאים הפרחים הראשונים לפני העלים.[1] בסתיו שחון, ניתן לראות גם באקוטיפ הנפוץ פריחה ללא עלים[3].

הרקפת הינה ערך טבע מוגן.

מימין - רקפת מצויה פורחת בגב ההר (יצהר) ללא עלים בסתיו השחון של 2016. צילם: שיר ורד ©
משמאל - רקפת מצויה פורחת לפני יציאת העלים. צילם: איתן שפירא ©
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2016 רקפת מצויה *Cyclamen persicum* - צמח חודש כסלו תשע"ז,
צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 3.

[רקפת מצויה - צמח חודש כסלו תשע"ז](#)

